

Eteläisen Pirkanmaan **KIRKOT**

Lukemattomia yksityiskohtia, symboliikkaa, ornamentteja ja tarinoita. Kiveä, hirttä, puuta tai tiiliä. Kelloja, torneja, alttareita ja jopa laivoja. Näitä kaikkia löydät eteläisen Pirkanmaan kirkkoista.

Tämän esitteen avulla pääset aloittamaan tutustumisen Akaan, Pälkäneen, Urjalan ja Valkeakosken kirkkoihin, kappeleihin sekä sakasteihin.

Katsele, tunne ja aisti kirkkojen tarinat.

AKAAN KIRKKO

Sontulantie 2
37800 Akaa

Akaan uusgoottista tyyliisuuntaa edustava kirkko on rakennettu paikalleen vuosina 1816–1817 ja sen on suunnitellut italialaissyntyinen Charles (Carlo) Francesco Bassi. Bassi toimi tuolloin yleisten rakennusten insidentinkonttorin johtajana ja hänen tehtävänä oli lukuisten uusien kirkkojen suunnitteleminen. Bassi käytti piirustustensa pohjana usein paikallisten kirkonrakentajien ehdotuksia ja sen vuoksi suomalainen ristikirkkoperinne säilyi elävänä.

Kirkko on muodoltaan länsitorninen, erivartinen ja sisäviisteinen ristikirkko. 1800-luvun lopulla kirkon yksityiskohtia muutettiin koristeellisemmiksi ja torni uusittiin, kun arkkitehti Josef Stenbäck sai tehtäväkseen kirkon uudistamisen.

Kirkon alttaritaulun "Kristuksen kirkastuminen" on maalannut Juho Forsell vuonna 1881 ja kirkon kattomaalaukset on tehnyt Sääksmäeltä kotoisin oleva kuvataiteilija Kalle Carlsted vuonna 1935.

AKAAN KIVISAKASTI

Valtatie 9

37800 Akaa

Akaan vanha hautausmaa sijaitsee Akaan keskustassa kirkon ja torin läheisyydessä. Rautakauden hautalöydöistä päätellen alueella on ollut kalmisto jo esihistoriallisella ajalla. Hautausmaalla sijaitsee 1500-luvun alkupuolella valmistunut kivisakasti, joka on seutukunnan vanhimpia rakennuksia. Kivisakasti on rakennettu todennäköisesti 1500-luvun alussa, sillä hirret, joista kivisakastin katto-osat on rakennettu, on ajoitettu dendrokronologisilla mittauksilla 1450-luvulle.

Vanha suorakaiteen muotoinen kirkkorakennus on ollut kiinni sakastissa ja niiden yhteydessä on ollut myös kellotapuli.

1600-luvun alussa paikalle rakennettiin uusi puukirkko ja vuonna 1817 seurakunnan nykyinen kirkko valmistui uudelle paikalle, torin toiselle puolelle. Vanha puukirkko purettiin ja jäljelle jäi kivisakasti. Hautausmaa on ollut käytössä vuoteen 1890 saakka.

Kivisakastin pohjoispäädyn tiilikoristelussa on sekä satakuntalaisen että hämäläisen kirkkotyyppin vaikutusta ja sakastin sisätilaa kattaa tiilinen ristiholvi. Sakastin vierellä sijaitsevat Konhon ja Viialan kartanoiden hautakammiot, joista jälkimmäinen on vuodelta 1810. Hautausmaan kiviäitä ja portit on rakennettu vuonna 1828.

KYLMÄKOSKEN KIRKKO

Kylmäkoskentie 137

37910 Akaa

Kylmäkosken kirkon piirteitä sävyttää kansallisromanttisuus ja tyylin koristeellisuus. Nykyinen tiilikirkko on järjestyksessään kolmas kirkko Kylmäkoskella. Kylmäkosken ensimmäinen saarnahuone oli pieni ja yksinkertainen hirsirakennus, joka valmistui vuonna 1666 nykyisen Kylmäkoskentien ja Haavistontien risteykseen. Uusi, isompi saarnahuone valmistui vuonna 1779 lähes samalle paikalle kuin aikaisempi saarnahuone.

Kun Kylmäkoski erotettiin omaksi seurakunnaksi vuonna 1897, valittiin ensin kirkon suunnittelijaksi Lars Sonck. Hänen suunnitelmaansa rakentaa kirkko kivistä pidettiin liian kalliina, joten Sonck luopui tehtävästä. Uudet suunnitelmat teki arkkitehti H. R. Helin. Kirkko päätettiin rakentaa tiilestä, jotka tuotiin Viialaan Leppäkoskelta junalla. Uusi kirkko vihittiin käyttöön jouluaaton aattona vuonna 1900. Kirkon alttaritaulun "Tulkaa minun tyköni kaikki, jotka työtä teette ja olette raskautetut" on maalannut vuonna 1959 Matti Petäjä.

Kylmäkosken kirkko suljettiin vuonna 2011 sisäilmaongelmien vuoksi. Korjaamiseen tarvittava varoja ei ollut, joten kirkko uhkasi jäädä rapistumaan. Kylmäkoski-seuran aloittama kansalaisheräys yhdisti paikkakuntalaiset yhteisen tavoitteen taakse ja lopulta keräys tuotti noin kymmenesosan remontin kokonaiskustannuksista. Remontin kustannuksiin osallistui Akaan seurakunnan lisäksi Kirkkohallitus.

VIIALAN KIRKKO

Nordintie 3
37830 Akaa

Vanhan rukoushuoneen rapistuessa ja seurakunnan koon kasvaessa Viialassa piti tehdä päätös: joko rakentaa uusi kirkkorakennus tai korjata perusteellisesti vanha.

Koska uuden kirkon rakentaminen oli kalliimpi vaihtoehto, oli seurakunta kallistumassa korjaamisen puoleen. Tilanne muuttui, kun liikemies Emil Aaltonen lupasi lahjoittaa alkupääoman, mikäli uusi kirkko rakennettaisiin.

Viialan kirkko on rakennettu lähes kokonaan talkootyöllä, lahjoitusvaroin ja -tarvikkein. Viialan viilatehdas lahjoitti kirkkoon valaisimet ja kattokruunut. Ehtoollisvälineet, kynttilänjalat, penkit, alttari ja alttarivaatetus sekä saarnastuoli olivat kaikki lahjoituksia, ja sementtilahjoitus tuli jopa Amerikasta saakka luterilaisten seurakuntien lahjoituksena muutaman mutkan kautta. Helmi Seppälän lahjoittama alttaritaulu "Kristus Viialan kadulla" on kuvataiteilija Lennart Segerstrålen teos. Hän on maalannut myös Varkauden kirkon alttarifreskon sekä Rovaniemen kirkon alttariseinämaalauksen.

Kirkko on ensimmäisiä sodan jälkeen rakennettuja kirkkoja Suomessa, se vihittiin käyttöön 19.3.1950. Jaakko Tähtisen suunnittelema kirkko mukailee tyyliillisesti aikansa rakennustapaa: käytännöllinen ja suoraviivainen. Rakennuksen jyrkkälapainen katto ja kampaniili, eli erillinen kellotorni, ovat tyypillisiä keskiaikaisille kirkkoille. Kirkkoa on laajennettu vuonna 1982 mukailemaan saumattomasti kirkon tyyliä.

LUOPIOISTEN KIRKKO

Niementie 2

36760 Luopioinen (Pälkäne)

Punakattoinen, keltakylkinen puinen ristikirkko on seisonut paikoillaan tukevasti vuodesta 1813 saakka. Sen on rakentanut ruoveteläinen kirkonrakentaja Matti Åkergren. Tasavartisen ja sivuviisteisen kirkon malli on saattanut saada vaikutteita Ruotsissa 1700-luvulla kehitellyltä kivi-kirkkomallilta, jonka esikuvat ulottuvat Rooman Pietarinkirkkoon saakka.

Uuden kirkon rakentamisen eteen jouduttiin, kun edellinen kirkko tuhoutui tuhopoltossa myöhään syyskuisen lauantain iltana vuonna 1806. Kirkko ja tapuli paloivat maan tasalle kolmessa tunnissa, kun tulimeri nielaisi rakennukset liekkeihinsä. Koko kylän surun takana oli mielenvikainen entinen sotilas, joka halusi kuuleman mukaan kostaa aiemmin saamansa kohtelun. Sunnuntainen jumalanpalvelus pidettiin epäuskossissa tunnelmissa; kirkko oli maan tasalla ja "tuli vielä liekehti haudoissa", kuten pitäjänkokouksen pöytäkirjaan oli kirjattu.

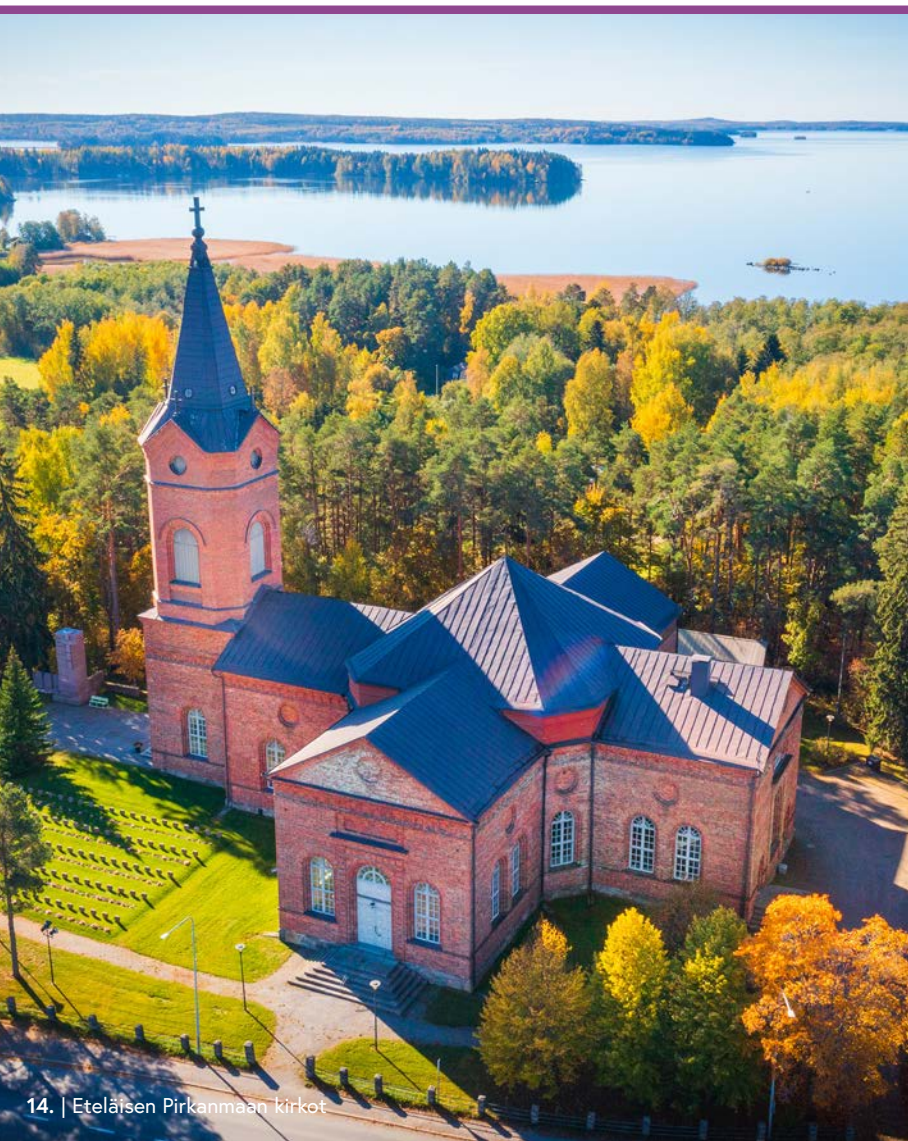
Kirkon kaksiosaisen alttaritaulun on maalannut Viktor Bosin. Teoksiin on kuvattu "Jeesuksen ristiltä otto" ja "Ehtoollinen". Ensimmäinen on jäljitelmä Rubensin maalauksesta ja jälkimmäisen esikuvana on Leonardo da Vincin teos samasta aiheesta.

PÄLKÄNEEN KIRKKO

Onkkaalantie 81

36600 Pälkäne

Vanhan kirkon rapistuttua käyttökelvottomaksi, keisari vahvisti 3.3.1833 kirkontekosuunnitelmat, joiden mukaan Pälkäneen uusi kirkko tehtäisiin Kostianmäelle. Ohjeet määräisivät, että kirkon tuli rakentua harmaakiviselle perustalle tiilestä ja että kirkon yhteyteen rakennettavaan kellotorniin oli tuotava vanhan kirkon kellot.

Kyläläiset lähtivät ohjeiden mukaan rakennuspuuhiin ja tiiliä alettiin lyömään. Savi tiiliin saatiin läheltä Kostianvirran rannalta, Taneli Anttilan mailta. Kostian sillan läheisyydessä tiilet poltettiin sinne kaivetussa tiilihaudoissa. Tiiliä valmistettiin kolmen vuoden aikana 1 200 000 kappaletta.

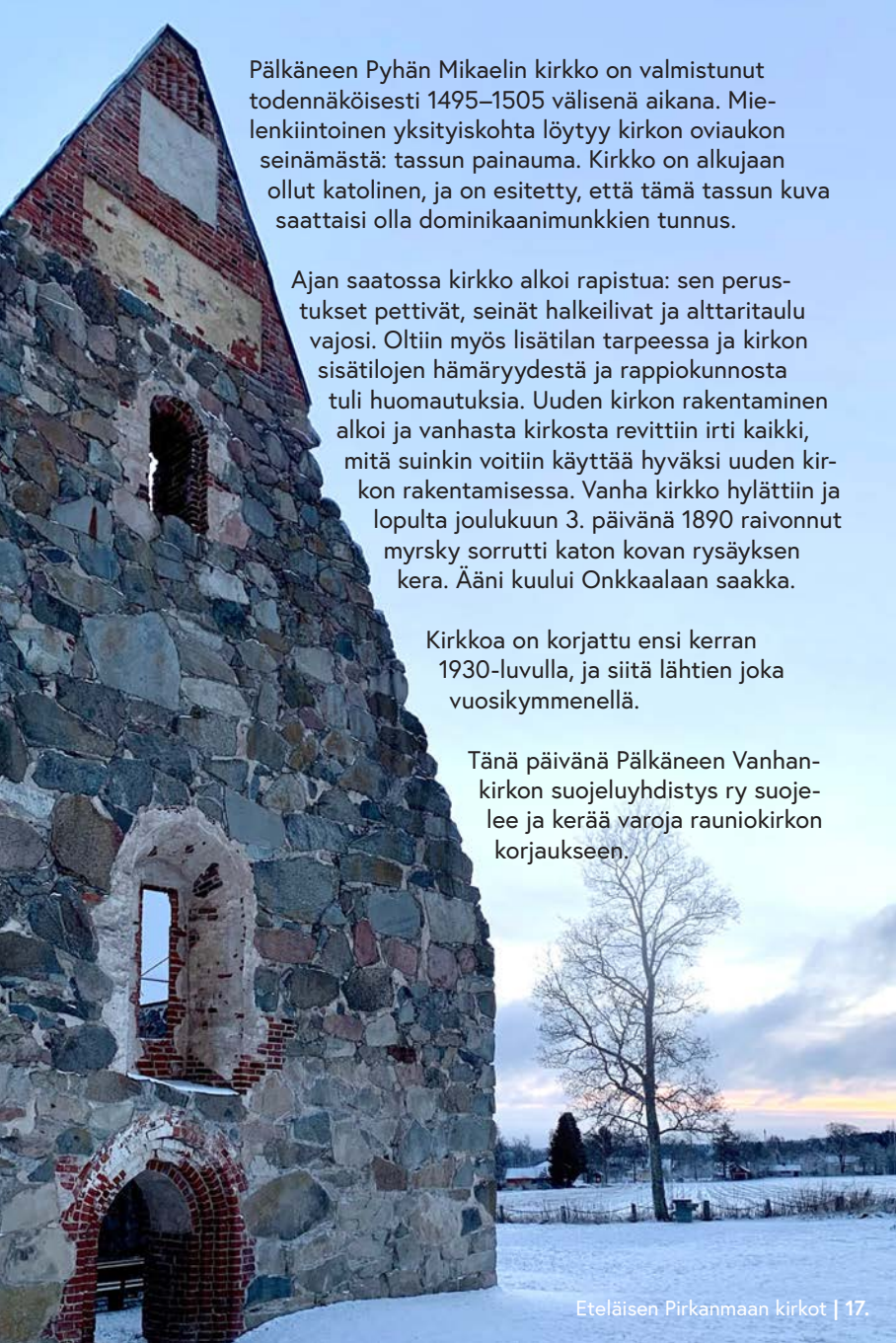
Kirkkoa rakennettiin kolme vuotta ja joidenkin mielestä se valmistui etuajassa vuonna 1839. Piuti-nimisen miehen laskelmien mukaan kirkon olisi pitänyt olla valmis vasta kolme vuotta myöhemmin. Kylillä tarina kertookin, että Piuti varastoi säästyneen ajan tynnyreihin omaan kyläänsä ja kun joltain uhkasi loppua aika työnteossa, sanottiin, että "Kyllä aikaa on! Onhan Jaakkolassakin kolme pytyllistä kirkon aikaa!". Kirkon alttaritaulu esittää Jeesusta Getsemanessa ja sen on maalannut P.E. Limnell vuonna 1841.

PYHÄN MIKAELIN RAUNIOKIRKKO

Rauniokirkontie 16
36600 Pälkäne

Pälkäneen Pyhän Mikaelin kirkko on valmistunut todennäköisesti 1495–1505 välisenä aikana. Mielinkiintoinen yksityiskohta löytyy kirkon oviaukon seinämästä: tassun painauma. Kirkko on alkujaan ollut katolinen, ja on esitetty, että tämä tassun kuva saattaisi olla dominikaanimunkkien tunnus.

Ajan saatossa kirkko alkoi rapistua: sen perustukset pettivät, seinät halkeilivat ja alttaritaulu vajosi. Oltiin myös lisätilan tarpeessa ja kirkon sisätilojen hämäryydestä ja rappiokunnosta tuli huomautuksia. Uuden kirkon rakentaminen alkoi ja vanhasta kirkosta revittiin irti kaikki, mitä suinkin voitiin käyttää hyväksi uuden kirkon rakentamisessa. Vanha kirkko hylättiin ja lopulta joulukuun 3. päivänä 1890 raivonnut myrsky sorrutti katon kovan rysäyksen kera. Ääni kuului Onkkaalaan saakka.

Kirkkoa on korjattu ensi kerran 1930-luvulla, ja siitä lähtien joka vuosikymmenellä.

Tänä päivänä Pälkäneen Vanhankirkon suojeluyhdistys ry suojelee ja kerää varoja rauniokirkon korjaukseen.

HALKIVAHAN KIRKKO

Vesilahdentie 1530

31830 Halkivaha (Urjala)

Halkivahan kirkko on alun perin rakennettu rukoushuoneeksi 1908, josta se laajennettiin kirkoksi vuosina 1923–1926. Kirkon ja kello-tapulin piirustukset laati arkkitehtitoimisto Heikki Tiitola. Halkivahan kirkossa kumahtelee maamme toiseksi suurimmat kirkonkellot, jotka painavat 2385 kg.

Kirkon alttaritaulun "Jeesus Getsemanessa" on maalannut Antti Heickell.

Kirkkoa ja sitä ympäröivän hautausmaan erikoisuutena on sen ympärillä oleva sähköaita. Urjala tunnetaan yhtenä Suomen peura-rikkaimpana kuntana ja sähköaidoilla pyritään pitämään eläimet poissa hautausmaalta tuhoamasta istutuksia.

Kirkon omistaa Halkivahan rukoushuoneyhdistys ry.

URJALAN KIRKKO

Urjalantie 12
31760 Urjala

Vuonna 1806 valmistui ikihongista rakennettu kirkko keskelle Urjalan pitäjää Laukeelaan. Kirkonrakentaja Martti Tolpo laati rakentamissuunnitelmat, jotka hyväksyttiin Ruotsissa pienin kohtuullistuksin; kirkko rakennettiin puusta kiven sijaan. Seinät maalattiin punamullalla ja listat, vuorilaudat sekä ikkunanpuitteet valkoisella maalilla. Kattoon sudittiin tervaa.

Kirkkoa on peruskorjattu ja muutettu useaan otteeseen vuosien varrella. Vuonna 1869 kirkko peruskorjattiin lääninarkkitehti Carl Albert Edelfeltin suunnitelmien mukaan. Kirkosta tuli sekä ulkoa, että sisältä uusgoottilainen. Myös väri muuttui, kun vaakalaudoitus maalattiin keltaiseksi. Vuonna 1882 kirkon väri on vaihtunut okran väriseksi. Sisällissodan jälkiä korjattiin Usko Nyströmin suunnitelmien pohjalta ja taiteilija Bruno Tuukkanen teki kirkkoon runsaat ja värikkäät koristemaalaukset.

1950-luvulla kirkkoa korjattiin sisustusarkkitehti ja kuvataiteilija Antti Salmenlinnan suunnitelmien mukaan. Sisätiloista tuli hillitympiä, kun koristeita poistettiin, maalauksia peitettiin levyillä ja koristemaalattu katto valkaistiin. Sittemmin kirkon 200-vuotisjuhlaan tehtyihin muutoksiin kuului Tuukkasen maalauksien palauttaminen. Ulkopuolella kirkko sai uuden väri-tyksen, kun se maalattiin vihertävällä sävyllä ja katto katettiin kuparilla.

Kirkon tornissa oleva neljään suuntaan aikaa näyttävä kello on lahjoitus Nuutajärven kartanon omistajasuvulta vuodelta 1931.

URJALANKYLÄN KIVISAKASTI

Punkalaitumentie 433
31720 Urjalankylä

Sakaristo, eli sakasti on kirkossa oleva huone, jossa papit ja muut jumalanpalveluksen toimittajat valmistautuvat palvelukseen. Sakaristossa säilytetään kirkon tärkeimpiä kirjoja, kuten Raamattua, liturgisia vaatteita, kirkkotekstiilejä ja ehtoollisvälineitä. Keskiaikaisissa kirkkoissa sakasti toimi kirkon ja seurakunnan arvoesineiden säilytyspaikkana.

Urjalan kivisakasti sijaitsee Urjalankylässä, joka on rautakautisista löydöistä päätellen Urjalan vanhinta asutusalueutta. Sakasti on rakennettu todennäköisesti 1520–1540-luvulla. Tätä ennen on tälle samalle vanhalle pyhälle paikalle rakennettu kirkkorakennus oletettavasti jo 1300-luvulla. Kivisakastin vierellä sijainneen kirkon alle on ajan tavan mukaan haudattu vainajia. 1950-luvun kaivauksissa on löytynyt hautoja, joissa on ollut barokki- ja rokokootyylisiä arkkujen kahvoja ja brokadi-kangasta.

Sakastin eteläinen päätykolmio on laudoitettu ja varustettu myöhemmin ristikuviolla.

METSÄKANSAN KIRKKO

Metsäkansantie 45

37850 Metsäkansa (Valkeakoski)

Metsäkansan kirkossa pidettiin ensimmäinen jumalanpalvelus 12.3.1939 usean mutkan, mutta ennen kaikkea yhteisen tahdon, tekemisen ja anteliaisuuden jälkeen. Arkkitehti Jaakko Tähtisen suunnitteleman kirkon rakennutti ja lahjoitti kotikylälleen liikemies Emil Aaltonen vuonna 1938, kun varainkeräysryityksistä huolimatta kirkon rakentamisessa ei päästy alkuun kylälaisten voimin. Lahjoituksen ja rakentamisen ehtona oli sopivan tontin löytyminen. Kun sopiva tontti löytyi ja maanviljelijä Pekka Laine lahjoitti sen kirkon sijaksi, pääsi kirkko nousemaan nopeasti. Peruskivi muurattiin 24.7.1938 ja siihen sijoitettiin kaksi kuparista laatikkoa, joiden sisältönä on selostus Suomen sen hetkisestä tilasta lähestyvän sodan kynnyksellä.

Aaltonen teki kirkolle runsaasti myös muita lahjoituksia, muun muassa kirkonkellot. Lokomolta Tampereelta tilatut kellot painoivat 225 ja 300 kiloa. Kelloissa on tekstit: "Soi kunniaksi Luojan" ja "Kiitä Herraa minun sieluni".

Kirkon alttaritauluna on jäljennös espanjalaisen Bartolomé Esteban Murillon (1617-1682) maalauksesta, joka kuvaa Mariaa ja Elisabetia lapsineen. Alttaritaulun lahjoitti niin ikään Aaltonen.

SÄÄKSMÄEN KIRKKO

Kirkkovainiontie 10

37700 Sääksmäki (Valkeakoski)

Sääksmäen harmaakivikirkko on rakennettu vuosien 1480-1510 välisenä aikana. 1800-luvun puolivälissä kirkko koki suuren muutoksen, kun vanha sakaristo ja asehuone purettiin ja kirkko laajennettiin ristikirkoksi.

1920-luvulla kirkkoa peruskorjattiin ja vain muutama vuosi korjauksen jälkeen, toisen pääsiäispäivän iltana 1.4.1929 kirkko paloi roihuten jättäen jälkeensä vain kivimuurit. Myös kirkon vieressä sijainnut osin puurakenteinen kellotapuli tuhoutui tulipalossa ja sen mukana myös pronssiset kirkonkellot. Harvoja palosta pelastettuja esineitä on R.W. Ekmanin vuonna 1848 maalaama alttaritaulu.

Kirkko rakennettiin uudelleen Kauno S. Kallion tekemien suunnitelmien mukaan ja samalla se palautettiin keskiaikaiseen kokoonsa. Sääksmäkeläinen taiteilija Kalle Carlstedt maalasi kirkon katto- ja seinämaalaukset ja Piispa Gummerus vihki kirkon uudelleen käyttöön 9.7.1933.

Keskiajalla kirkossa tiedetään olleen runsaasti arvokkaita pyhimysveistoksia ja veistosryhmiä. Nykyisin kirkossa on jäljellä kaksi veistosta: paikallisen käsityöläismestarin 1300-luvun alussa veistämä Pyhä Olavi ja tukholmalaista alkuperää oleva Pyhä Jaakob 1490-luvulta.

KAPPELIKIRKKO

Kangaskatu 4
37600 Valkeakoski

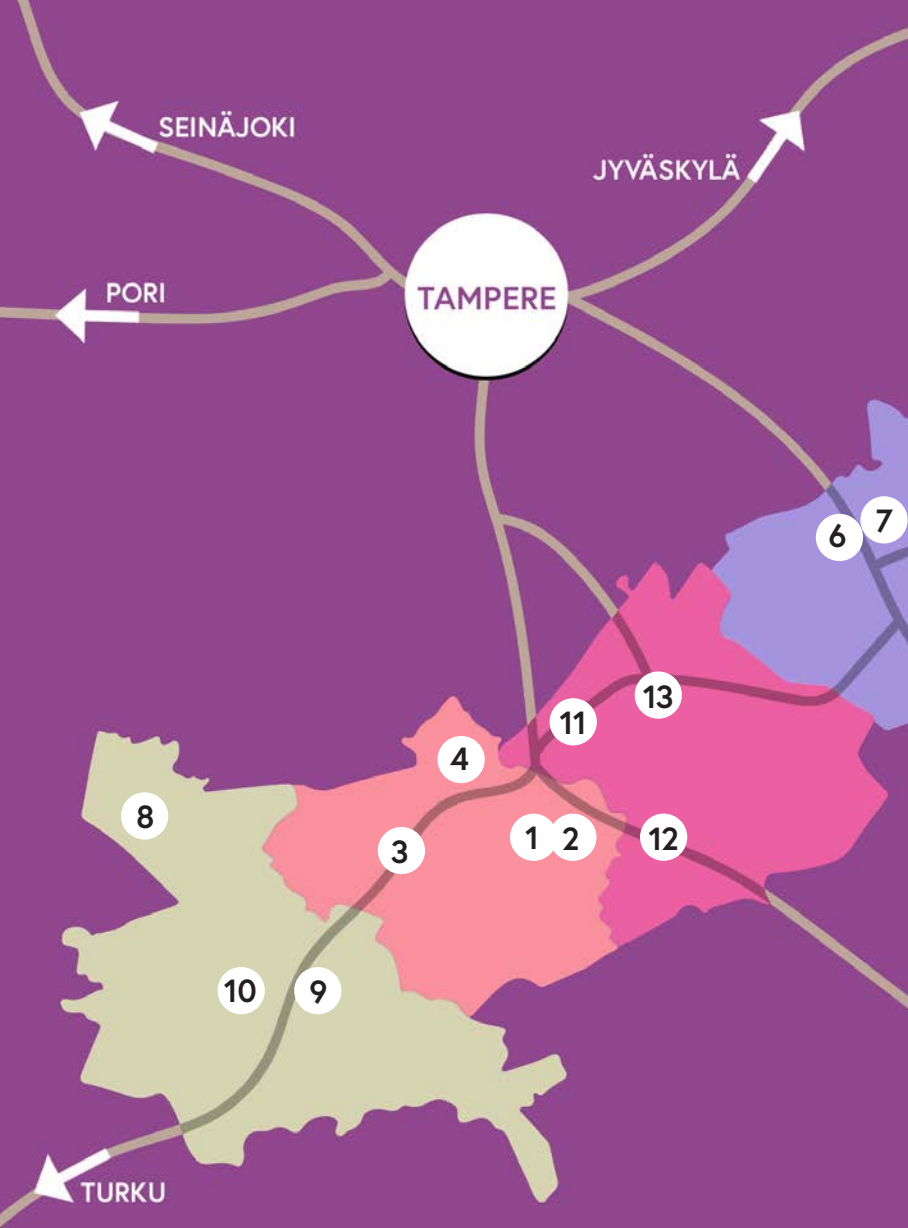

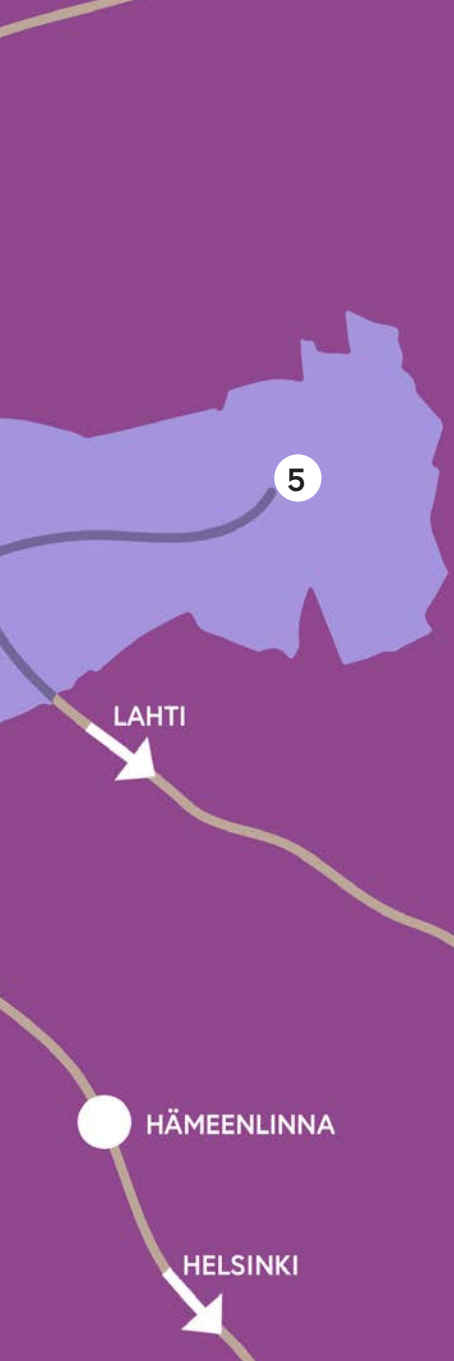
Kappelikirkko on rakennettu vuonna 1958 ja sen on suunnitellut arkkitehti Pekka Saarema. Kirkko on muodoltansa suorakaiteinen ja torniton pitkäkirkko, jonka seinät ja katto on rakennettu yhteen sulautuviksi. Kirkon kolmiomainen ulkomuoto kiinnittää huomion jo ulkona, mutta kirkon sisältä paljastuu vielä hehkuva yllätys. Kolmiopäätyjen lasimosaiikki-ikkunat kimmeltävät värikkäinä jalokivinä, kun valo osuu niihin. On kuin teokset eläisivät.

Alttarin lasimosaiikit "Maan päältä kohti taivasta nouseva ihmisen toivo ja tuska, odotus sekä ahdinko" ja "Risti ja elämänpuu" on tehnyt taiteilija Mikko Vuorinen. Hän on tehnyt myös takaikkunan mosaiikin "Pyhän hengen laskeutuminen maan päälle".

Kirkossa on vihkiryijy "Helka", jonka lahjoittivat Valkeakosken Uudet Martat.

AKAA

1. Akaan kirkko
2. Akaan kivisakasti
3. Kylmäkosken kirkko
4. Viialan kirkko

PÄLKÄNE

5. Luopioisten kirkko
6. Pälkäneen kirkko
7. Pyhän Mikaelin rauniokirkko

URJALA

8. Halkivahan kirkko
9. Urjalan kirkko
10. Urjalankylän kivisakasti

VALKEAKOSKI

11. Metsäkansan kirkko
12. Sääksmäen kirkko
13. Kappelikirkko

LEADER

Pirkan Helmi

Kuvat: Miikka Ruohonen, Vellu Salminen, Tarja Halme, Marjaana Paso.

Lähteet: Akaan, Pälkäneen, Urjalan ja Sääksmäen seurakunnat

Ulkoasu: Mainostoimisto Monumentti.

Esite on tuotettu osana Pirkan Helmen seudullista

Yhteistyöstä voimaa -hanketta vuonna 2022.